

פרק ח'

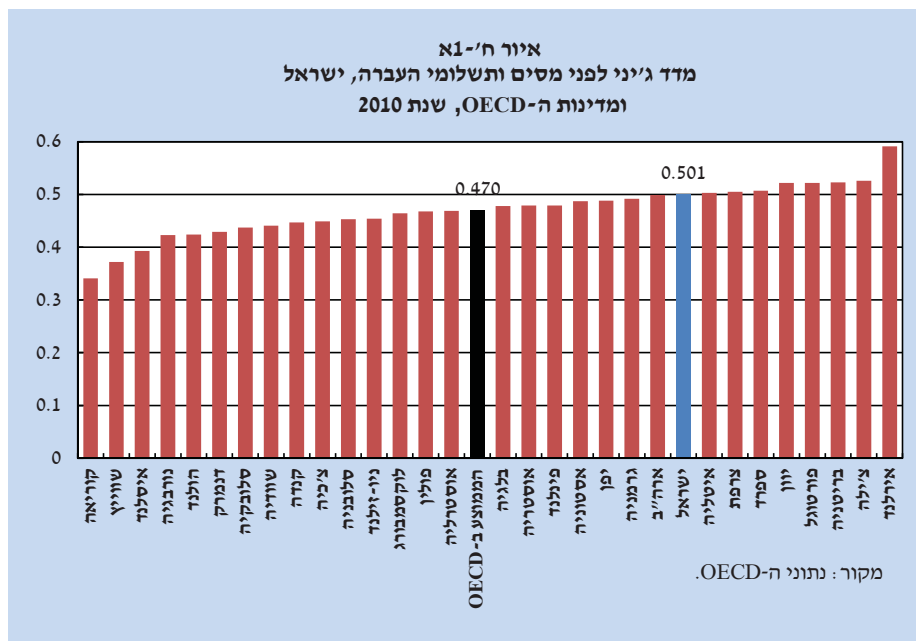
סוגיות במדיניות הרווחה

- העוני על בסיס ההכנסה הכלכלית (ההכנסה מעבודה ומהון לפני תשלום מסים) אינו גבוה בישראל. תרומת הממשלה להפחתתו עומדת על 25%, ואילו הממוצע ב-OECD עומד על כ-60%. על כן תחולת העוני על בסיס ההכנסה הפנויה בישראל גבוהה מתחולתו ביתר המדינות ב-OECD.
- ההפחתה שנערכה בעשור האחרון בקצבאות ובמס הישיר תרמה להצטרפותם של עובדים חדשים לשוק העבודה. הגידול בתעסוקה הפחית את העוני בתהליך מתמשך ואיטי, לאחר שעם הפעלת הצעדים חלה בו עלייה חדה. מענק העבודה יכול להאיץ את תהליך ההפחתה בעוני.
- תחולתו הגבוהה של העוני על בסיס ההכנסה הפנויה אינה משקפת חוסר יעילות בהפחתתו אלא בחירה במדיניות לגבי חלוקה מחדש של ההכנסות: נטל המס ותשלומי ההעברה בישראל נמוכים יחסית.
- משקלה בתוצר של ההוצאה הציבורית האזרחית ללא ריבית ותמחיל המיסוי מתואמים עם אי-השוויון בהכנסה הפנויה אך לא עם אי-השוויון הכלכלי.
- היחס בין נטל המס העקיף לנטל המס הישיר בישראל הוא הגבוה במדינות ה-OECD. למדיניות מסים זו יתרונות מבחינת הגבייה, וכן יש לה השפעות לוואי קטנות יותר על התמריצים, אך היא מצמצמת פחות את אי-השוויון.
- אין פערים גדולים בין חמישוני ההכנסה מבחינת חלקו של מס ההכנסה והמע"מ בהכנסה ברוטו.
- ההכנסה הממוצעת לנפש תקנית של משק בית עני מהווה כרבע מהכנסתו הממוצעת של משק בית שאינו עני, וההוצאה לצריכה מהווה כמחצית. בין משקי הבית העניים למשקי הבית שאינם עניים קיים פער גדול בשיעור הבעלות על מחשב אישי, מכונית וחיבור לאינטרנט ולכבלים; לעומת זאת יש ביניהם הבדלים קטנים בשיעור הבעלות על דירה, מזגן ומקרר.
- בין 1998 ל-2011 התרחב אי-השוויון בין המרכז לפריפריה בישראל. בה בעת הצטמצם אי-השוויון בהכנסה הכלכלית בתוך המחוזות.

1. אי-השוויון והעוני

א. ממדיהם של אי-השוויון והעוני ותרומת הממשלה להפחתתם

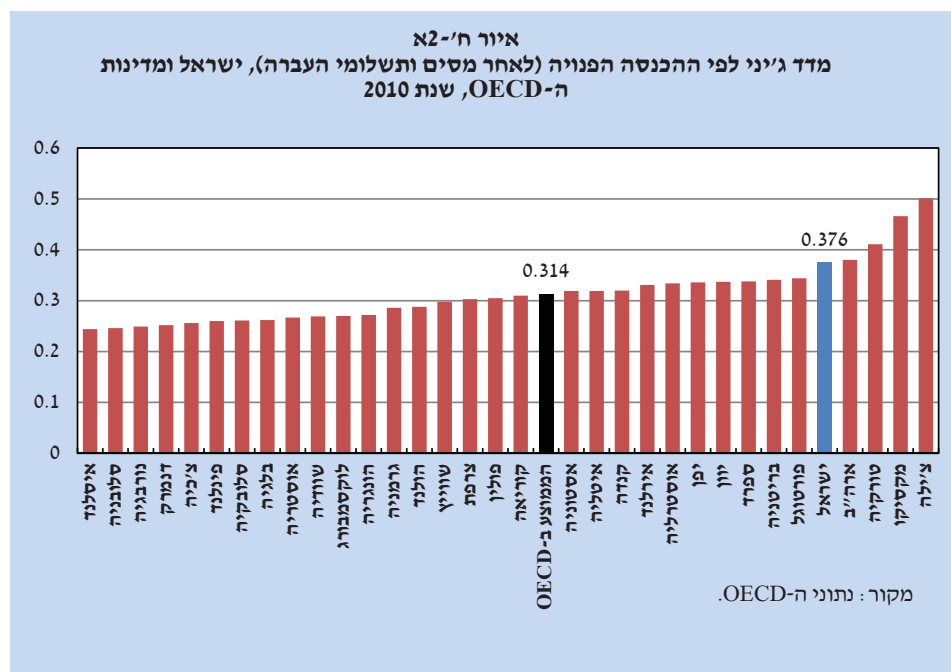
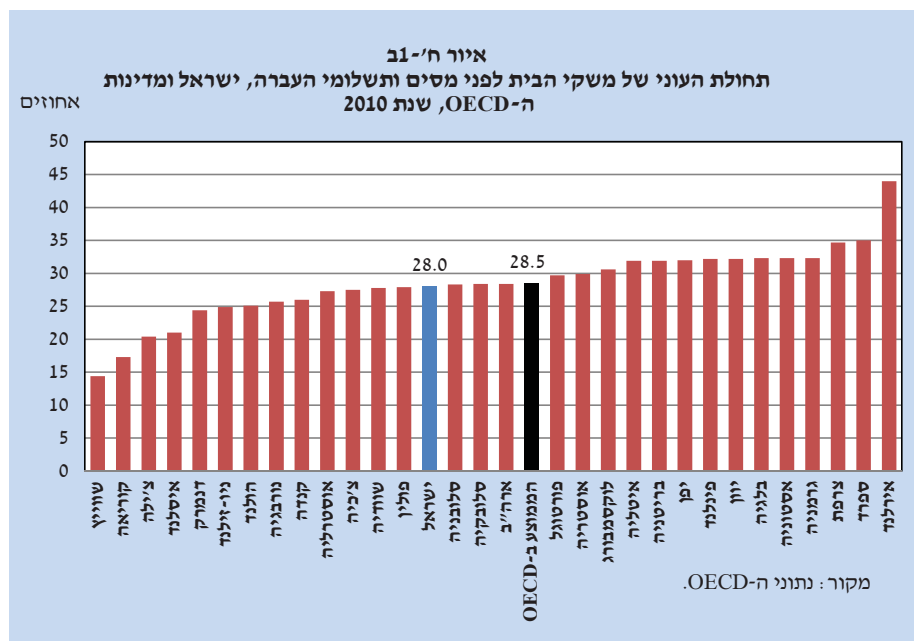
אי-השוויון בהכנסה הכלכלית¹ בישראל היה ב-2010 גבוה מהממוצע במדינות ה-OECD, וערכו נמצא בתחילת השליש העליון של ההתפלגות (איור ח'1-א)²; שיעור העוני המחושב לפי ההכנסה הכלכלית נמצא בסביבות הממוצע (איור ח'1-ב). לצד זאת, המידה שבה הממשלה בישראל מתערבת בחלוקה מחדש של ההכנסות קטנה בהשוואה ליתר החברות ב-OECD, והדבר מתבטא בכך שמידת אי-השוויון ושיעור העוני הנמדדים על יסוד ההכנסה הפנויה גבוהים מהנתונים המקבילים במדינות האחרות בארגון (איורים ח'2-א וח'2-ב). תרומת המדיניות להפחתה בשיעור העוני הכלכלי מסתכמת ב-25%, בשעה שהממוצע ב-OECD עומד על כ-60%; התרומה להפחתת אי-השוויון הכלכלי עומדת בישראל על 25%, לעומת ממוצע של 35% ב-OECD.

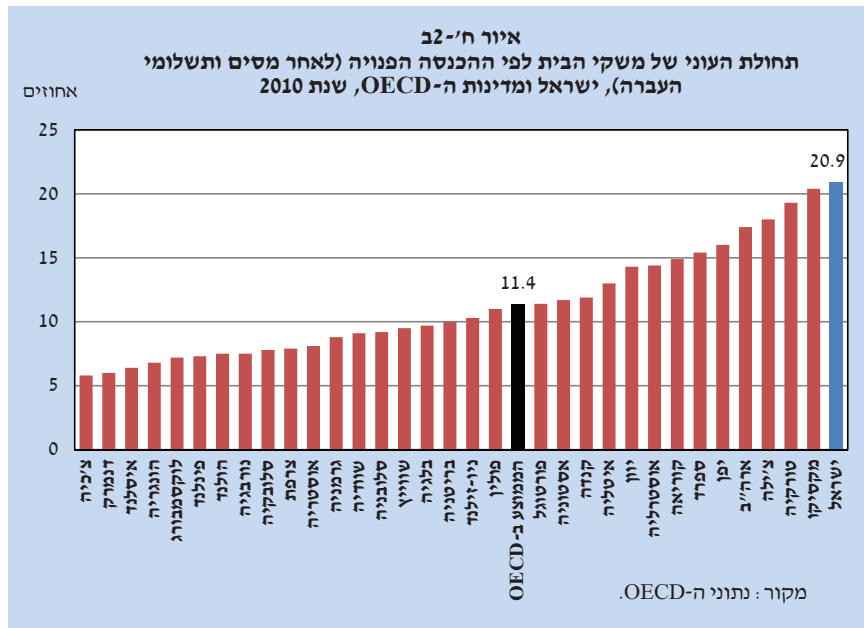

¹ ההכנסה הכלכלית היא סך ההכנסה של משק בית לפני תשלומי מסים והכנסות מתשלומי העברה של הממשלה. גודל זה מתוקן למספר הנפשות במשק הבית לפי משקלות מקובלים שקבעה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

² הדיון מתייחס ל-2010 כי זוהי השנה האחרונה שלגביה יש נתונים על ישראל בהשוואה בין-לאומית.

פרק ח': סוגיות במדיניות הרווחה

תחולת העוני לפי ההכנסה הפנויה יותר גבוהה בישראל מאשר ביתר המדינות ב-OECD.

ב. המדיניות של "מרווחה לתעסוקה" וביטוייה באי-השוויון ובעוני

החל מ-2003 הדגישה מדיניות הממשלות את העיקרון שהרחבת התעסוקה היא הכלי המרכזי להפחתת העוני. מדיניות זו באה לידי ביטוי בהפחתה חדה במס הישיר ובהיקף הקצבאות, בפרט לאוכלוסייה בגיל העבודה, והיא תרמה לעלייה בשיעורי התעסוקה וכך לירידה הדרגתית ומתמשכת באי-השוויון הכלכלי ובתחולת העוני של משקי הבית לפי ההכנסה הכלכלית; לצדה פעלה גם העלייה ברמת ההשכלה של כוח העבודה כתוצאה מכך שמערכת ההשכלה הגבוהה הורחבה בעשורים הקודמים³. מדיניות זו השתקפה גם בירידה חדה בתרומת הממשלה לצמצום אי-השוויון הכלכלי ותחולת העוני במשק (איורים ח'3א ו-ח'3ב).

החל מ-2003 הדגישה מדיניות הממשלות את העיקרון שהרחבת התעסוקה היא הכלי המרכזי להפחתת העוני.

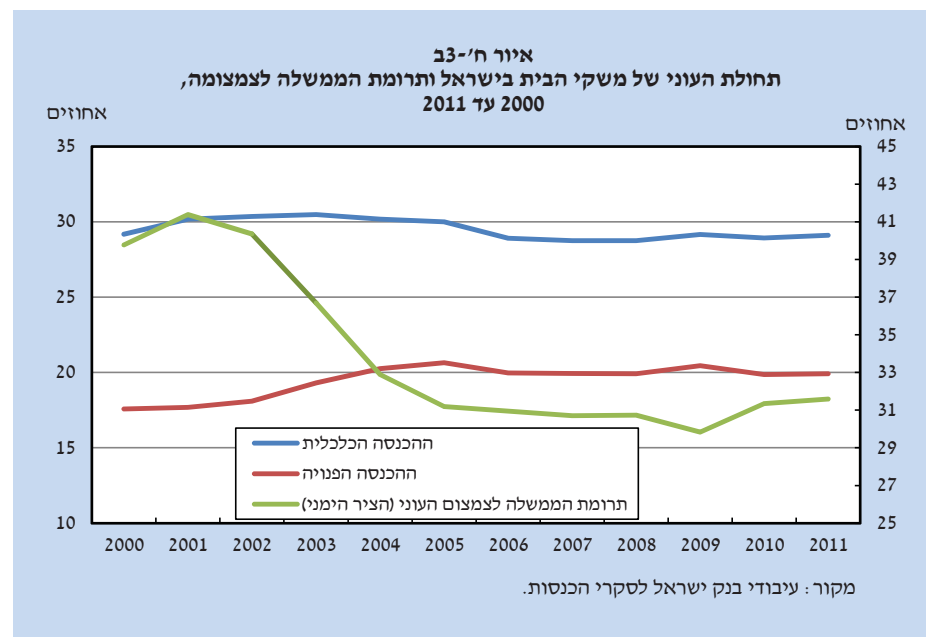
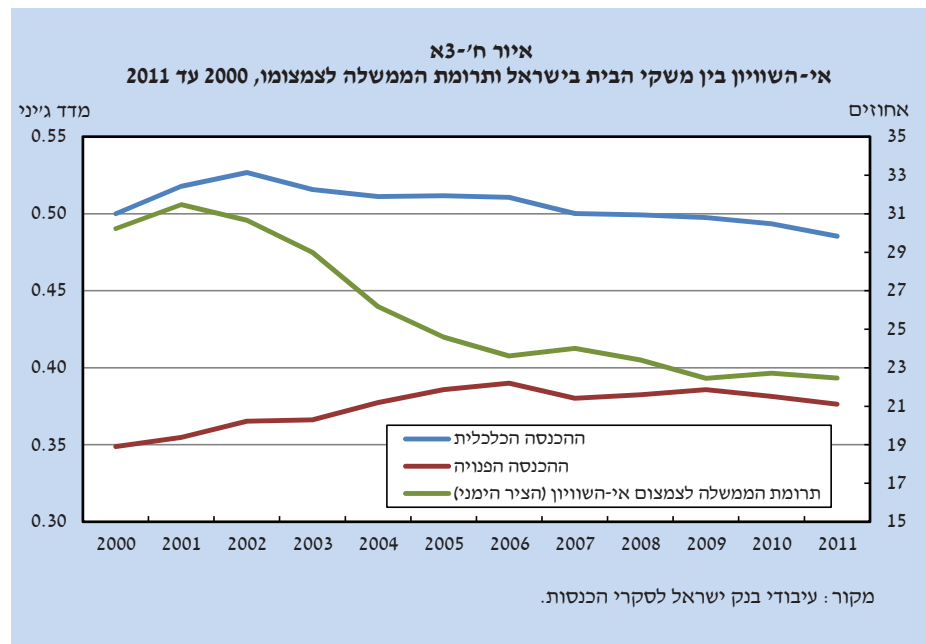
אי-השוויון ותחולת העוני לפי ההכנסה הפנויה גדלו עד 2006 כתוצאה משילוב של שתי ההתפתחויות – הגידול בתעסוקה (ללא עלייה בשכר הריאלי הממוצע) וההפחתה בתשלומי ההעברה, ומאז מסתמנת בהם מגמת ירידה מתונה. המהלך שנקטה הממשלה הביא לירידת אי-השוויון הכלכלי. לאחר כעשור עדיין לא פחת אי-השוויון במונחי ההכנסה הפנויה.

המהלך שנקטה הממשלה הביא לירידת אי-השוויון הכלכלי. לאחר כעשור עדיין לא פחת אי-השוויון במונחי ההכנסה הפנויה.

בין 2003 ל-2011 השתפר מצבם של עניים עובדים והחמיר מצבם של עניים שאינם עובדים. ההכנסה הפנויה הריאלית (לנפש תקנית) של משקי בית עניים עם שני מפרנסים גדלה בשנים אלו בכ-25% ורמת חייהם עלתה. כתוצאה מכך, קו העוני (המשקף עוני יחסי) עלה במונחים ריאליים ב-21% ובמונחי התוצר לנפש – ב-0.7 נקודת אחוז. עם זאת, ביחס לקו העוני החדש התעצמה תופעת העניים העובדים: משקי בית עניים שיש בהם שני מפרנסים הגדילו את חלקם בסך משקי הבית העניים, מכ-5% בשנת 2003 לכ-10% בשנת 2011, ומשקי בית עם מפרנס אחד הגדילו את חלקם מ-34% ל-44%. הכנסתם הפנויה הריאלית של משקי בית עניים ללא מפרנסים גדלה רק בכ-12% (הכנסתם של משקי בית קשישים ללא מפרנסים גדלה בכ-15%, ושל היתר – ב-8%). הקבוצה

בין 2003 ל-2011 השתפר מצבם של עניים עובדים והחמיר מצבם של עניים שאינם עובדים.

³ ראו תיבה ח'1 בדוח בנק ישראל לשנת 2012.

הקיצוץ שהממשלה ערכה ב-2013 בקצבאות הילדים צפוי לשמש תמריץ להגדיל את שיעור ההשתתפות בכוח העבודה, אך לצד זאת הוא גם צפוי להגדיל את שיעור העוני, את חומרתו ואת אי-השוויון בהכנסה הפנויה.

האחרונה מהווה כמעט מחצית ממשקי הבית העניים. מאחר שחומרת העוני מחושבת על סמך קו עוני שעלה ב-21%, חומרת העוני הממוצעת בקרב כלל העניים העמיקה במרוצת השנים הללו. על סמך הניתוח לעיל, הקיצוץ שהממשלה ערכה ב-2013 בקצבאות הילדים צפוי לשמש תמריץ להגדיל את שיעור ההשתתפות בכוח העבודה, אך לצד זאת הוא גם צפוי להגדיל את שיעור העוני, את חומרתו ואת אי-השוויון בהכנסה הפנויה. בפרט צפויים לגדול ממדי העוני במשקי בית שיש בהם מפרנסים. הסיבה לכך היא שלרוב משקי הבית העניים שיש בהם מפרנסים יש הרבה ילדים, ולכן הם רגישים לקיצוץ בקצבאות הילדים. במשקי בית עניים ללא מפרנסים ועם ילדים קצבת

הילדים מהווה נתח גדול יותר מסך ההכנסה, ולכן קיצוץ הקצבאות מחמיר את פער העוני. על כן רצוי לצמצם את העלייה באי-השוויון ובעוני שעשויה לנבוע מצעד זה באמצעות הרחבה של התמיכה הממשלתית בהכשרת עובדים – היא נמוכה מאוד בהשוואה למדינות המפותחות – וכן בכלי של מענק העבודה⁴ (ב-2003 כלי זה עדיין לא היה קיים). צעדים אלו ישרתו את יעדי המדיניות תוך הפחתת העוני בקרב העובדים, והם יעשו כן בעלות תקציבית נמוכה יחסית לתוכניות רווחה שאינן מותנות בתעסוקה.

ממצאים אלו מלמדים כי הקטנת שיעורי העוני באמצעות הפחתת הקצבאות ועידוד התעסוקה כרוכה בתהליך ממושך, ולפני שהשפעתם על הירידה בשיעורי העוני ואי-השוויון מתחילה לתת את אותותיה, חולפות שנים שבמרוצתן הם עולים. לפיכך רצוי שהממשלה תנקוט צעדי מדיניות משלימים, כדי להגדיל את הכנסתם הפנויה של משקי בית עובדים בעלי הכנסה כלכלית נמוכה. יש צורך להרחיב את המדיניות האקטיבית בשוק העבודה: להקים מרכזי הכוונה, לאכוף את חוק שכר מינימום ואת המגבלות על ההעסקה של עובדים זרים, לסבסד מעונות יום, להרחיב את השימוש במענק עבודה, ועוד⁵. צעדים אלו כרוכים בהגדלה של ההוצאה הציבורית. מאחר שהממשלה החליטה לאמץ כלל פיסקלי המקטין את הגידול בתקרת ההוצאה בעתיד, גובר הצורך לשנות את סדרי העדיפויות בהוצאה לטובת צעדים המבטיחים צמיחה מכלילה⁶.

רצוי להרחיב את המדיניות האקטיבית בשוק העבודה.

ג. אי-שוויון והשכלה

בישראל קיימת מידה רבה של אי-שוויון כלכלי, אף על פי ששיעורי התעסוקה כאן גבוהים מהממוצע במדינות ה-OECD. הדבר מצביע על כך שבשוק העבודה קיים אי-שוויון רב⁷. כ-25% מבין העובדים במשרה מלאה בישראל משתכרים פחות משני שלישים מהשכר החציוני, ושיעור זה נמצא בחלקה העליון של ההתפלגות ב-OECD, שהחציון בה עומד על כ-15%⁸. אי-השוויון בישראל גבוה גם בחלק העליון של ההכנסות: היחס בין השכר הממוצע לשכר החציוני בישראל היה ב-2012, 1.35, לעומת ממוצע של 1.3 במדינות ה-OECD.

בשוק העבודה בישראל קיים אי-שוויון רב.

מכיוון שלהשכלה הפורמלית יש תרומה חיובית לכושר ההשתכרות, קיים קשר חיובי בין אי-השוויון הכלכלי לבין אי-השוויון בהשכלה של משקי הבית. אף על פי שרמת ההשכלה של ראשי משק הבית בישראל עלתה בעשור האחרון בכל אחד מחמישי הכנסה, פערי ההשכלה ביניהם – כ-4 שנים בין החמישון התחתון לעליון – לא הצטמצמו. לאור חשיבותה של ההשכלה להרחבת התעסוקה, לפיריון ולשכר⁹ (אזור ח'–4), ניתן לפעול להקטנת אי-השוויון הכלכלי דרך צמצום הפערים בהון האנושי של כוח העבודה.

רמת ההשכלה של ראשי משק הבית בישראל עלתה בכל אחד מחמישי הכנסה, אך פערי ההשכלה ביניהם – כ-4 שנים בין החמישון התחתון לעליון – לא הצטמצמו.

בפרט חשוב להחיל את חובת לימודי הליבה בקבוצות ששיעורי התעסוקה בהן נמוכים כיום, במטרה להגדיל את פיריון העבודה ואת השכר בקרבן, וכן לחזק בחינוך הציבורי את ההעדפה

⁴ לשעבר "מענק הכנסה" ו"מס הכנסה שלילי".

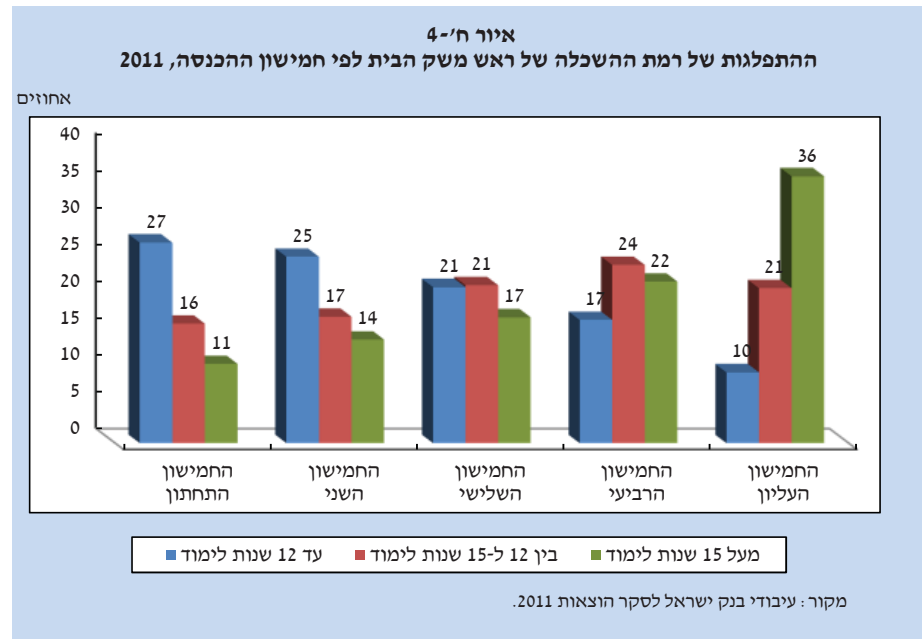
⁵ ההשקעה הציבורית במדיניות אקטיבית בשוק העבודה עומדת בישראל על 0.15% תוצר לעומת ממוצע של 0.66% תוצר ב-OECD (OECD Review of Recent Developments and Progress in Labour Market and Social Policy in Israel, 2013).

⁶ (inclusive growth) צמיחה שאי-השוויון אינו מתרחב בה ופירותיה מגיעים למרבית האוכלוסייה.

⁷ כאשר מחלקים את משקי הבית על פי מספר המפרנסים, מוצאים כי פחות מ-10% מסך אי-השוויון נובעים מאי-השוויון בין הקבוצות (כלומר מהפער בהכנסה בין משקי בית שיש בהם מספרים שונים של מפרנסים), והיתר נובע מאי-שוויון בתוך כל קבוצה.

⁸ OECD Reviews of Labor Market and Social Policies (2010).

⁹ דיון בקשר בין השכלה ותעסוקה מופיע בתיבה ה'-1 בדוח בנק ישראל לשנת 2012, ודיון בקשר בין השכלה ופיריון מופיע בתוך התפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים מס' 136, בנק ישראל.

המתקנת לתלמידים ממשקי בית בעלי הכנסות נמוכות, היות שקיימים פערים גבוהים בין ההישגים שתלמידים מרקעים חברתיים-כלכליים שונים מגיעים אליהם במבחני המיצ"ב ובמבחנים הבין-לאומיים.

הקושי ברכישת השכלה גבוהה משקף חוסר שוויון בהזדמנויות.

לא-שוויון בהווה יש השפעה על ההתפלגות הבין-דורית של ההכנסות. מחקרים מצאו כי מגבלת הנזילות מהווה בישראל מגבלה אפקטיבית על היכולת לרכוש השכלה גבוהה, וכי ילדים להורים בעלי הכנסה נמוכה מתקשים להשיג תארים מתקדמים¹⁰. מאחר שפערי ההשכלה בין החמישונים מתמקדים כיום בעיקר בהשכלה הגבוהה (בחמישון התחתון יש לראשי משק הבית קרוב ל-12 שנות לימוד במוצע), הקושי ברכישת השכלה גבוהה משקף חוסר שוויון בהזדמנויות; והן מובילות לניידות חברתית נמוכה מכיוון שאחרי ההצטרפות לשוק העבודה צבירת ההון האנושי נמוכה, כפי שעולה מניתוח המצביע על חוסר הניידות בשכר¹¹.

ד. אי-שוויון והוצאה האזרחית של הממשלה

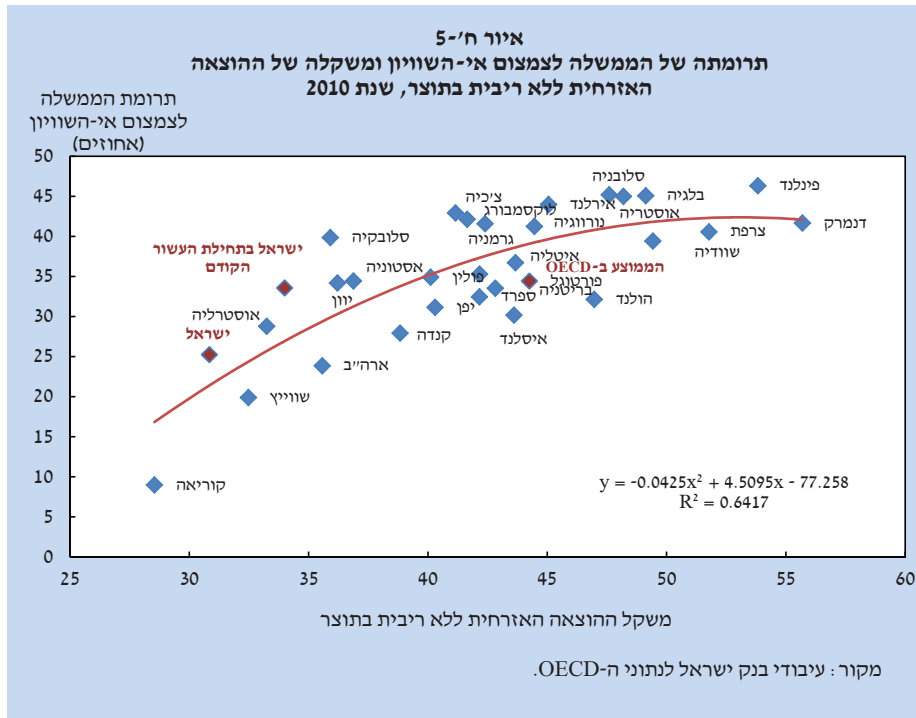
מדיניות כלכלית, הבוחרת בשיעור נמוך של הוצאה אזרחית מהתוצר, מתואמת עם מידה קטנה של תרומת המדיניות להקטנת אי-השוויון או העוני. איור ח'-5 ממחיש זאת: הוא מראה כי קיים קשר בין משקלה של ההוצאה האזרחית בתוצר לבין תרומתה של הממשלה להקטנת אי-השוויון¹² או העוני. ההוצאה האזרחית של הממשלה בישראל נמוכה ביחס לשאר המדינות ב-OECD, ובהתאם לכך יש לממשלה השפעה קטנה יותר על התחלקות ההכנסות. כלומר במדינות המפותחות קיים קשר בין ההחלטה על משקל ההוצאה האזרחית בתוצר לבין מידת התערבותה

מדיניות כלכלית, הבוחרת בשיעור נמוך של הוצאה אזרחית מהתוצר, מתואמת עם מידה קטנה של תרומת המדיניות להקטנת אי-השוויון או העוני. איור ח'-5 ממחיש זאת: הוא מראה כי קיים קשר בין משקלה של ההוצאה האזרחית בתוצר לבין תרומתה של הממשלה להקטנת אי-השוויון¹² או העוני. ההוצאה האזרחית של הממשלה בישראל נמוכה ביחס לשאר המדינות ב-OECD, ובהתאם לכך יש לממשלה השפעה קטנה יותר על התחלקות ההכנסות. כלומר במדינות המפותחות קיים קשר בין ההחלטה על משקל ההוצאה האזרחית בתוצר לבין מידת התערבותה

¹⁰ Friedmann Y. and R. Frish (2010), "The Effect of the Liquidity Constraint on the Accessibility of Higher Education in Israel", *Israel Economic Review* Vol. 8.

¹¹ אנדבלד, מ. (2012), "ניידות ואי-שוויון בשכר בישראל", המוסד לביטוח לאומי, מחקרים לדיון, 109.

¹² התרומה של הממשלה לצמצום אי-השוויון חושבה כאחת פחות המנה של אי-השוויון אחרי התערבות הממשלה ואי-השוויון לפני ההתערבות.

של הממשלה בחלוקת ההכנסות. לשם המחשה נתבונן בישראל בתחילת העשור הקודם: משקל ההוצאה האזרחית ללא ריבית בתוצר היה גבוה בכ-3% תוצר, והממשלה השפיעה יותר על חלוקת ההכנסות (איור ח'5 וכן איור ח'3). הקשר הסטטיסטי הנצפה באיור ח'5 מראה כי אין עדות לכך שממשלת ישראל אינה יעילה בצמצום אי-השוויון¹³, אלא שהיא מקדישה לכך מעט משאבים בהשוואה למדינות אחרות ב-OECD.

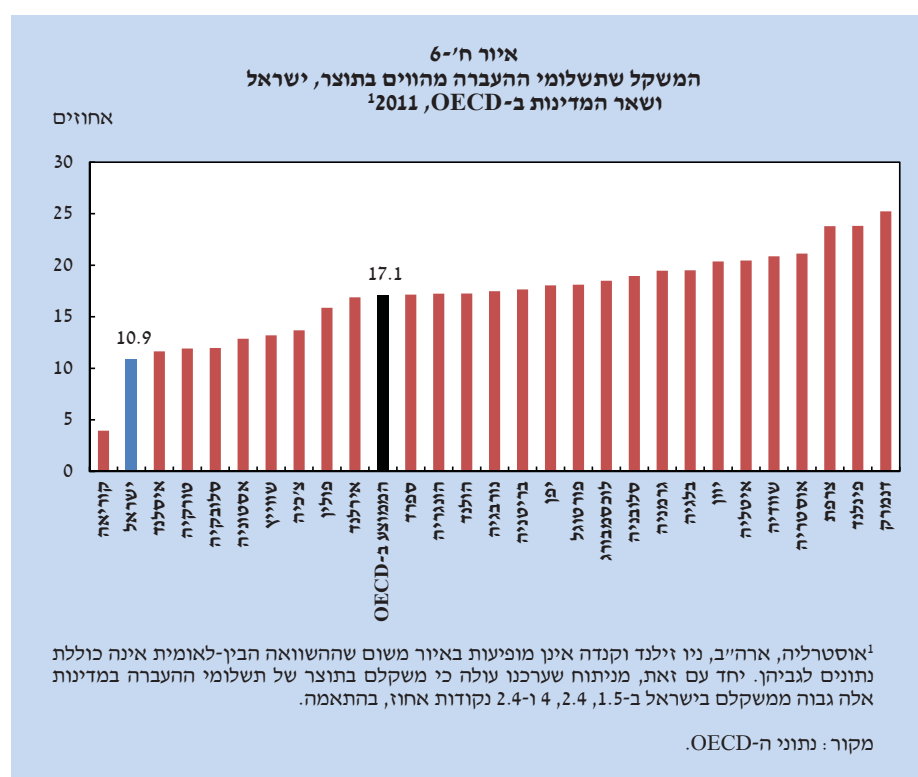
להוצאה הציבורית יש אפוא פוטנציאל להפחית את אי-השוויון, אך חשוב לזכור שגיבוש מדיניות בתחום הרווחה והתחלקות ההכנסות מציב אתגר מורכב שנוגע לאיזון בין מטרות שיתכן כי הן מתחרות. מדיניות הרווחה עלולה לפגוע בצמיחה היות שהיא משפיעה על התמריצים הכלכליים הן בקרב בעלי ההכנסות הגבוהות והן בקרב בעלי ההכנסות הנמוכות. אשר לראשונים, ככל שהמס פרוגרסיבי יותר ונועד לממן הפחתה באי-השוויון, כך עולה החשש שפערים גדולים מדי בנטל המס עלולים לפגוע בלכידות החברתית ובנכונות לתמוך בהוצאה ציבורית. זאת ועוד, מכיוון שקיימת תחרות על ההון האנושי של העובדים בעולם, העלאה של המסים מעל לסף מסוים עלולה להוביל ל"בריחת מוחות". אשר לבעלי ההכנסות הנמוכות, הגדלת קצבאות שאינן תלויות בתעסוקה עלולה לפגוע בתמריץ לעבוד בקרב בעלי פוטנציאל הכנסה נמוך ובקרב פרטים שמעדיפים להישאר מחוץ לשוק העבודה. מחקר חדש של קרן המטבע הבין-לאומית בחן סוגיה זו ומצא קשר שלילי בין אי-השוויון נטו לבין קצב הצמיחה, אך לא מצא כי רמת החלוקה מחדש של ההכנסות משפיעה ישירות על קצב הצמיחה במשק; החוקרים מסיקים כי מאחר שחלוקה מחדש

¹³ ישראל נמצאת מעל קו הרגרסיה שמקשר בין משקל ההוצאה האזרחית בתוצר לתרומת הממשלה לצמצום אי-השוויון, והיא נמצאה מעליו גם בתחילת העשור הקודם.

של ההכנסות תורמת לרכישת השכלה, השפעתה העקיפה על קצב הצמיחה, כמו גם השפעתה הכוללת, היא חיובית¹⁴.

כאשר מנתחים את תמהיל ההוצאות האזרחיות של ישראל בהשוואה ליתר המדינות ב-OECD, מוצאים שעיקר הפער בין ישראל ליתר המדינות נובע ממשקלם של תשלומי ההעברה – משקלם בישראל עומד על כ-11% תוצר, בשעה שהממוצע ב-OECD עומד על 17% תוצר. למעט דרום קוריאה, המתאפיינת בשיעורי העוני ואי-השוויון הכלכליים הנמוכים ביותר ב-OECD (איורים ח'1 ו-1ב), ישראל מדורגת מבחינה זו במקום האחרון ב-OECD (איור ח'6)¹⁵. לעומת זאת, להוצאה הציבורית על בריאות וחינוך (ביחד) יש בישראל משקל דומה לזה שיש לה ב-OECD¹⁶. במידה שהממשלות בישראל מעדיפות העברות בעין על פני תשלומי העברה, הרי שמדיניות זו משתקפת באי-שוויון ובתחולת עוני נמדדים גבוהים. העדפה של הממשלה בישראל להקטין את אי-השוויון הנמדד על ידי העברות בעין, הפועלות להקטנת אי-השוויון הכלכלי, כרוכה בצורך להשקיע יותר מאשר מדינות ה-OECD במדיניות התומכת בהשתתפות בשוק העבודה ובחינוך¹⁷.

משקלם של תשלומי ההעברה בישראל עומד על כ-11% תוצר, בשעה שהממוצע ב-OECD עומד על 17% תוצר.

IMF Staff Discussion Note (2014): "Redistribution, Inequality and Growth"

14

15 הפער אינו נובע בעיקר מפערים בקצבאות זקנה. בשנת 2009 עמד משקל הקצבאות לקשישים בישראל על 4.2% תוצר, לעומת ממוצע של 6.7% תוצר ב-OECD.

16 ראו לוח ו-2 בדוח זה.

17 שירותים בעין הם העברות שאינן כסף מזומן, כמו שירותי חינוך ובריאות. קשה למדוד ולכמת איזה ערך כספי יש להם עבור משק הבית, ולכן – ועל אף חשיבותם – הם אינם כלולים במדידה הסטנדרטית של העוני ואי-השוויון. אולם דומה שמבחינה זו יש פער הרבה פחות בולט בין ישראל לבין שאר החברות ב-OECD, וזאת על סמך השוואה של משקלם בתוצר.

2. מערכת המס וההעברות בישראל

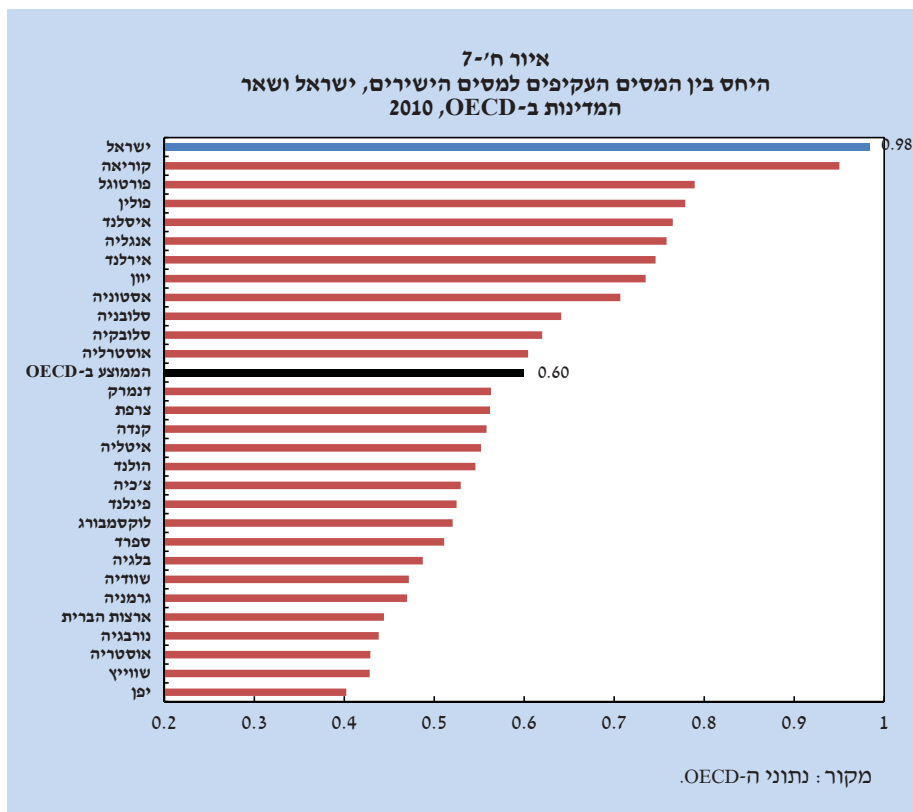
א. תמהיל המס: השוואה בין-לאומית

בסעיף הקודם ראינו שקיים קשר בין שיעור ההוצאה האזרחית בתוצר לבין אי-השוויון. בסעיף זה נבחן את הקשר בין תמהיל המיסוי המממן את ההוצאה לבין אי-השוויון. בישראל יש למס הכולל משקל נמוך בתוצר יחסית למשקל הממוצע במדינות ה-OECD (איור ו-1). אשר לתמהיל המס, משקלו של המס העקיף בתוצר בישראל דומה למשקלו של המס הישיר והיחס ביניהם גבוה יותר מהנתון המקביל בכל מדינה אחרת ב-OECD (איור ח'-7). רכיב המס הישיר שמשקלו בתוצר בישראל נמוך במיוחד הוא המיסוי הישיר על ההכנסה מעבודה (ולא מס החברות או המסים על ההון). עם זאת, שיעור מס ההכנסה בישראל פרוגרסיבי מאוד בהשוואה למדינות ה-OECD. על פי מדד ג'יני, התרומה הנקייה של המיסוי הישיר להפחתת אי-השוויון בישראל עמדה ב-2012 על כ-10% – בדומה לממוצע ב-OECD¹⁸ – וזאת חרף העובדה שלמס הישיר בישראל יש משקל נמוך בתוצר (16% לעומת ממוצע של 22% ב-OECD).

לוח 1 מציג את המתאמים בין משקל ההוצאה האזרחית בתוצר (ללא ההוצאות על ריבית) והרכב המסים, לבין (1) אי-השוויון הכלכלי, (2) אי-השוויון אחרי התערבות הממשלה, ו-(3) תרומת ההתערבות של הממשלה לצמצום אי-השוויון.

משקלו של המס העקיף בתוצר בישראל דומה למשקלו של המס הישיר, והיחס ביניהם גבוה יותר מהנתון המקביל בכל מדינה אחרת ב-OECD.

מס ההכנסה בישראל פרוגרסיבי מאוד בהשוואה למדינות ה-OECD.

¹⁸ חלק מההשפעה במדינות ה-OECD אינו נמדד כי המדידה בהן אינה מתייחסת להפרשות המעסיק.

לוח ח'-1
המתאמים בין מדדי אי-שוויון לבין משקל ההוצאה האזרחית בתוצר ללא
ריבית והרכב המסים, על פי 29 חברות ב-OECD, 2010

	מדד גייני לפני	מדד גייני אחרי	
	התערבות	התערבות	תרומות הממשלה
	הממשלה	הממשלה	לצמצום אי-שוויון
(1) משקל ההוצאה האזרחית בתוצר	0.16	-0.59	0.76
(2) היחס בין התקבולים ממסים עקיפים לתקבולים ממסים ישירים	0.03	0.37	-0.39
(3) המתאם בין (1) ל-(2)	-0.39		

המקור: עיבודי בנק ישראל לנתוני OECD לשנת 2010.

מהלוח עולה כי לא נמצא קשר ישיר משמעותי בין משקל ההוצאה האזרחית – או בין הרכב המסים – לבין אי-שוויון כלכלי. אך בדומה לניתוח בסעיף הקודם, נמצא קשר שלילי בין משקל ההוצאה האזרחית לבין אי-שוויון אחרי התערבות הממשלה. דהיינו, על פי בדיקה של המתאם בין המשתנים, אין קשר בין תמהיל המס ורמת ההוצאות לבין ההקצאה הכלכלית בשוק העבודה, אלא רק לאי-שוויון בהכנסה הפנויה.

חשוב לזכור שההשפעה של תמהיל המסים וגודל ההוצאה הממשלתית על ההקצאה הכלכלית נבדקה בטווח מסוים סביב הממוצע ב-OECD, ואין להשליך ממנה על ערכי קיצון של משתנים אלו. כמו כן, גם אם מיסוי ישיר אינו פוגע באופן משמעותי בהקצאה הכלכלית, להטלת מסים עקיפים יש יתרון בלתי מבוטל מבחינת פשטות הגבייה.

מהנתונים עולה כי יש קשר שלילי בין משקל ההוצאה האזרחית בתוצר לבין היחס בין התקבולים ממסים עקיפים לתקבולים ממסים ישירים (לוח ח'-1, השורה השלישית). כלומר ככל שההוצאה האזרחית עולה כך קטן משקל ההכנסות ממסים עקיפים יחסית להכנסות ממסים ישירים. המחקר של קרן המטבע הבין-לאומית (המוזכר בהערה 14) מצא גם כי ככל שגדל אי-שוויון הכלכלי במדינה מסוימת, כך עולה רמת ההתערבות של הממשלה בחלוקה מחדש של ההכנסות. גרסיה רב-משתנית מצאה כי בהינתן משקל ההוצאה של המדינה, הרכב המסים אינו משפיע על מידת התרומה של הממשלה לצמצום אי-שוויון. כלומר גודל ההוצאה משפיע על צמצום אי-שוויון יותר מהרכב המסים, אך הוא אינו בלתי תלוי בו. הוספת אי-שוויון הכלכלי כמשתנה מסביר מקטינה את המקדמים של המשתנים האחרים.

ב. תמהיל המס וההעברות בישראל והשפעתם על אי-שוויון

כ-60% מהמס הישיר בישראל (מס הכנסה, תשלומים לביטוח הלאומי ומס בריאות) מתקבלים מהחמישון העליון של משקי הבית¹⁹, וכמעט מחצית מסך תקבולי המס הישיר והמע"מ (ביחד) המושטים על משקי הבית מתקבלים ממנו. עם זאת, החמישונים הראשון והחמישי דומים מבחינת נטל המס הכולל מההכנסה ברוטו; נטל זה גבוה מעט מנטל המס בחמישונים הנותרים, ואלה דומים גם כן. (איור ח'-8). כלומר חלקו הגדול של החמישון העליון בהכנסות ממע"מ וממסים

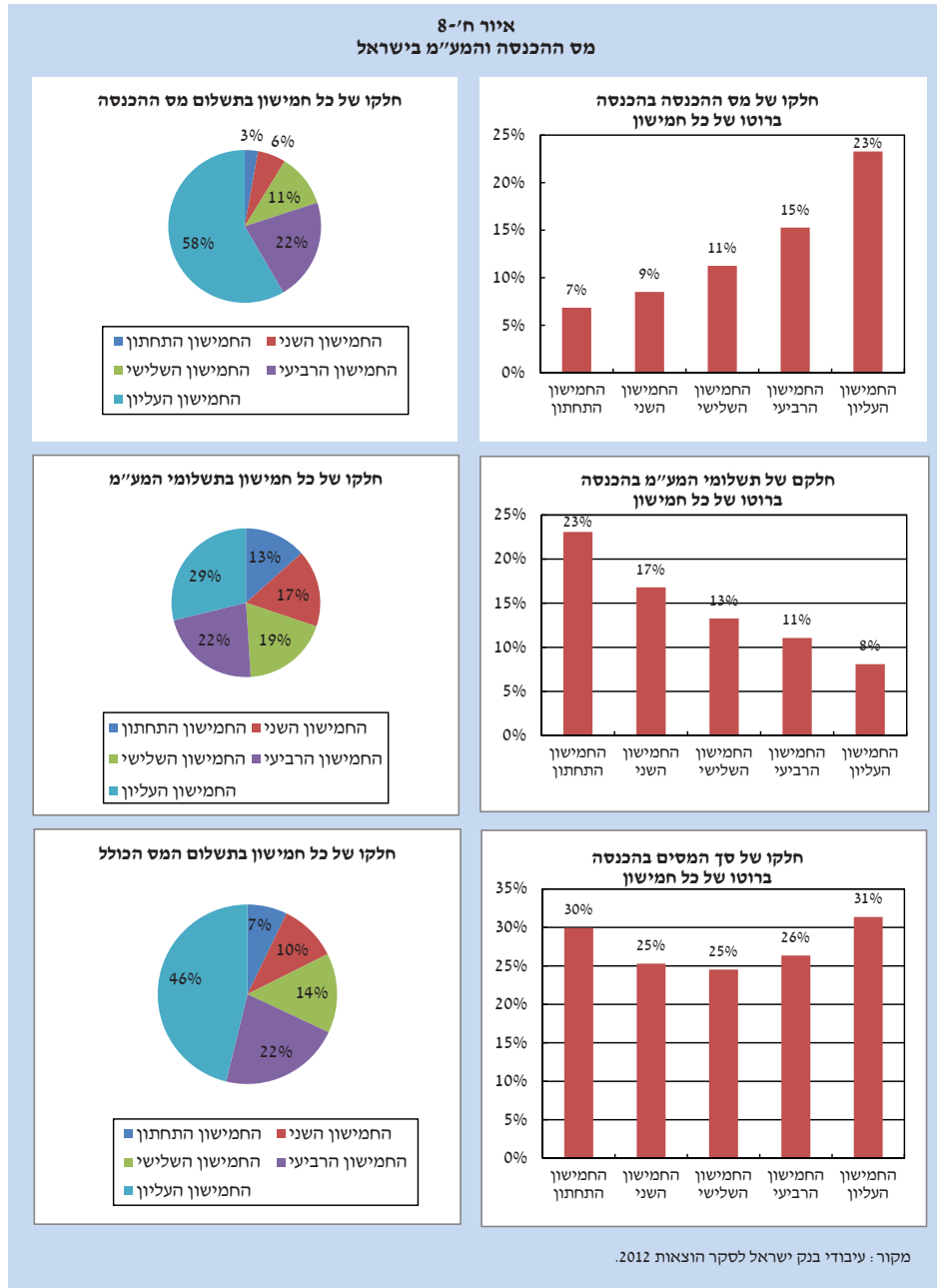
תרומתו של החמישון העליון להכנסות ממע"מ וממס הכנסה, ביחד, נובעת הן מפרוגרסיביות של מערכת המס והן מאי-שוויון הכלכלי.

¹⁹ מעתה ואילך החלוקה לחמישונים מבוססת על הכנסה לנפש תקינה.

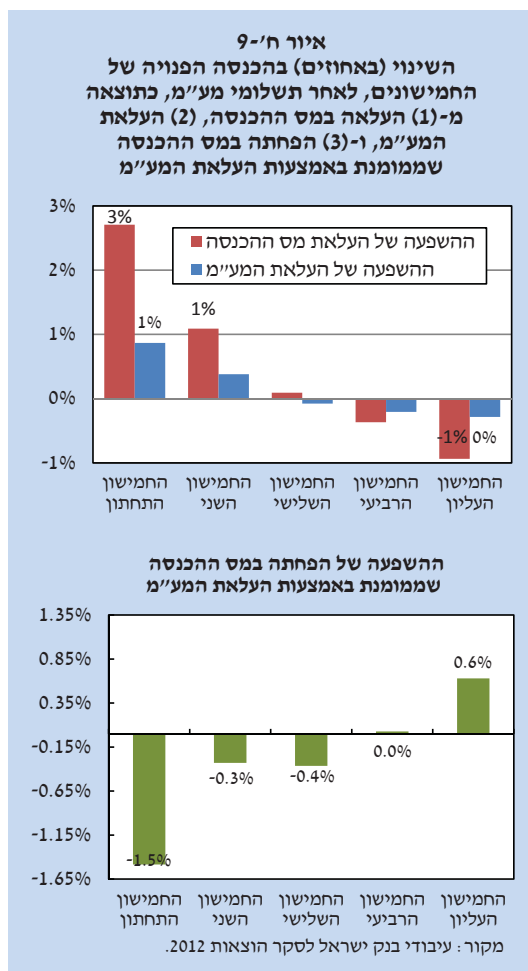
ישירים נובע בחלקו מפרוגרסיביות של מערכת המס ובחלקו מאי-השוויון הכלכלי²⁰. הירידה שחלה מ-2003 בשיעורי המס הישיר התבטאה בכך שמשקלו של החמישון התחתון בהכנסה ברוטו ירד ב-0.9 נקודות אחוז, ומשקלו של החמישון העליון ירד ב-4.7 נקודות אחוז.

אי-השוויון הכלכלי הגדול והפרוגרסיביות של המס הישיר גורמים לכך שבשוליים, העלאת נטל המס המשמשת להגדלת קצבאות מקטינה את אי-השוויון בהכנסה נטו. כדי להמחיש כיצד חלופות מדיניות משפיעות על אי-השוויון ולקבל סדרי גודל, בחנו כיצד שינוי של נקודת אחוז

אי-השוויון הכלכלי הגדול והפרוגרסיביות של המס הישיר גורמים לכך שבשוליים, העלאת נטל המס המשמשת להגדלת קצבאות מקטינה את אי-השוויון בהכנסה נטו.

²⁰ בחישוב לא נכללו המסים על רווחי הון, רכב, דלק, סיגריות ואלכוהול ודיוור. חלקם פרוגרסיביים וחלקם אינם פרוגרסיביים.

במונחי תוצר בשיעור המסים (תרחישים 1 ו-2) או בתמהיל המיסוי (תרחיש 3) משפיע על חלוקת ההכנסה הפנויה, בהנחה שהשינויים בסך תקבולי המסים באים לידי ביטוי, בתרחישים 1 ו-2, בשינויים אחידים ברמת הקצבאות, והשינוי בקצבאות מתחלק בין החמישונים באופן שווה²¹. הניתוח הוא סטטי – אין שינוי התנהגות בעקבות שינוי בתמהיל המס ואין אובדן/ תוספת של מקורות או הכנסות. שלושת התרחישים שבחנו הם (איור ח'-9):

1. העלאה של כ-1% תוצר בשיעורי מס ההכנסה והגדלה של הקצבאות בשיעור זה.
2. העלאה של כ-1% תוצר בשיעור המע"מ והגדלה של הקצבאות בשיעור זה.
3. הפחתה של נקודת אחוז בשיעורי מס ההכנסה ומימונה באמצעות העלאת המע"מ, בלי לשנות את הוצאות הממשלה. העלאת מס ההכנסה והגדלת הקצבאות (תרחיש 1) משפיעה על ההכנסה הפנויה בשני כיוונים שונים: ההעברות גדולות, אך משקי הבית משלמים יותר מסים על הכנסתם הכלכלית. מאחר שמערכת מס ההכנסה פרוגרסיבית, בשלושת החמישונים הראשונים, ובמיוחד בחמישון

התחתון, ההשפעה הראשונה דומיננטית, וההכנסה נטו צפויה לגדול עם ההעלאה במס ההכנסה. אשר לתרחיש 2, אף על פי שמדובר בהעלאה בשיעורו של מס רגרסיבי, קיים גידול ניכר בהכנסה הפנויה של החמישונים התחתונים כתוצאה מגידול בתשלומי ההעברה, עקב אי-השוויון הכלכלי הרב. ההכנסה הפנויה לאחר תשלומי המע"מ תגדל בקרב החמישונים התחתון והשני ב-0.9% וב-0.4%, בהתאמה; היא תקטן בשיעור עולה עם הגידול בהכנסת משק הבית. כלומר העלאת מע"מ שממומנת קצבאות היא פעולה פרוגרסיבית גם כן, אם כי פחות מהעלאת מס ההכנסה. בנוגע לתרחיש 3, הפחתה במס ההכנסה (הפרוגרסיבי), ומימונה באמצעות העלאת המע"מ (הרגרסיבי), תגדיל כצפוי את אי-השוויון בהכנסה הפנויה לאחר תשלומי מע"מ, והיא צפויה לפגוע בעיקר בחמישון התחתון ולהיטיב במיוחד עם החמישון העליון. תרחיש זה ממחיש את השפעתם של צעדי המדיניות שנקטו בשנים האחרונות, צעדים שהפחיתו את היחס בין התקבולים ממס הכנסה לתקבולים ממע"מ ולכן תרמו לגידול באי-השוויון.

²¹ דוח של הביטוח הלאומי מראה כי תקבולי הביטוח הלאומי מתחלקים בין החמישונים באופן אחיד פחות או יותר (ראו תרשים 10 בדוח שכוותרו "הצעת התקציב לשנת 2014").

תיבה ח'-1: רמת החיים של העניים בישראל

תיבה זו בוחנת את רמת החיים של משקי הבית העניים בישראל באמצעות בחינה של מספר סעיפים בהוצאותיהם, וכן באמצעות בחינה של שיעורי הבעלות שלהם על מספר מוצרים בני קיימא. הנתונים לקוחים מתוך סקר ההוצאות לשנת 2011, מסמך שמכיל נתונים מפורטים גם על הכנסותיהם של משקי הבית; הדבר מאפשר להצליב בין ההגדרה של "משק בית עני", נוסחה שניתנת במונחי הכנסות בלבד, לבין נתונים בסיסיים על רמת חייו של משק הבית העני. ההכנסה הפנויה הממוצעת לנפש תקנית במשק בית עני עומדת על רבע מההכנסה במשק בית שאינו עני, בעוד שההוצאה לצריכה מהווה כמחצית. כ-70% ממשקי הבית העניים מוציאים בחודש פחות מ-2,250 ש"ח לנפש תקנית, בשעה שפחות מ-20% ממשקי הבית שאינם עניים מוציאים כך. במשקי הבית העניים ההוצאה הממוצעת לצריכה לנפש תקנית גבוהה בכ-40% מההכנסה הפנויה הממוצעת לנפש תקנית, ובשני שלישים ממשקי הבית העניים הצריכה גבוהה מההכנסה. למרות זאת, בכ-60% מהם הצריכה פחותה מקו העוני, והעוני בקרבם נחשב למצב מתמשך וקשה יותר¹.

התוצאה הנוגעת לפער בין הצריכה להכנסה מתאפיינת בעמידות (היא מתמידה במשך השנים), והיא משקפת את העובדה שאי-השוויון בצריכה נמוך מאי-השוויון בהכנסה². מובן שתופעה זו אינה יכולה להתקיים לאורך זמן במשק בית יחיד. ישנם מספר הסברים מקובלים לכך שהצריכה במשקי בית עניים גבוהה מההכנסה במשך תקופה מסוימת: החלקת תצרוכת בשל מחזורי עסקים – לדוגמה, כאשר ראש משק הבית מובטל, הצריכה תחרוג באופן זמני מההכנסה; תצרוכת במשך החיים (תורת ההכנסה הפרמננטית) – קשישים וצעירים נוטים יותר לצרוך בסכומים גבוהים מהכנסתם; וטעויות מדידה בסקר שמקורן בדיווח חסר על הכנסות (אולי גם הכנסות מכלכלה שחורה). בכדי לנסות לכמת את משקלם של הסברים אלה יש צורך בנתוני פאנל המאפשרים לעקוב אחרי משק בית יחיד לאורך זמן³.

מאחר שמזון הוא מוצר חיוני, שיעור ההוצאה הכספית שמשקי הבית העניים מוציאים על מזון גבוה בכשבע נקודות אחוז מהנתון המקביל במשקי בית שאינם עניים. למרות זאת, סכום ההוצאה למזון לנפש בקרב העניים נמוך ב-40% מההוצאה בקרב אלה שאינם עניים; ובהוצאה למזון ללא מסעדות ופאבים קיים פער של 35%.

לוח 1 מפרט את שיעורי הבעלות של משקי הבית על מוצרים בני קיימא. שיעור הבעלות על דירה בקרב משקי הבית העניים עומד על כ-63%, לעומת כ-70% בקרב משקי הבית שאינם עניים. כלומר מבחינה זו אין הבדל גדול בין שתי הקבוצות. גם מבחינת מספר החדרים לדירה – במשקי בית שיש להם דירה – ההבדל אינו גדול במיוחד ועומד על כחצי חדר לטובת משקי הבית שאינם עניים. אולם בהתחשב בכך שבמשקי הבית העניים מספר הנפשות הממוצע גבוה בערך ב-1, משקי בית אלה גרים בצפיפות רבה יותר. שיעור הבעלות על דירה בקרב הערבים העניים גבוה בכ-30 נקודות אחוז מהשיעור בקרב היהודים העניים – 83% לעומת 53%, בהתאמה – אולם ערך הדירה שבבעלותם נמוך בכ-10% מערך הדירה

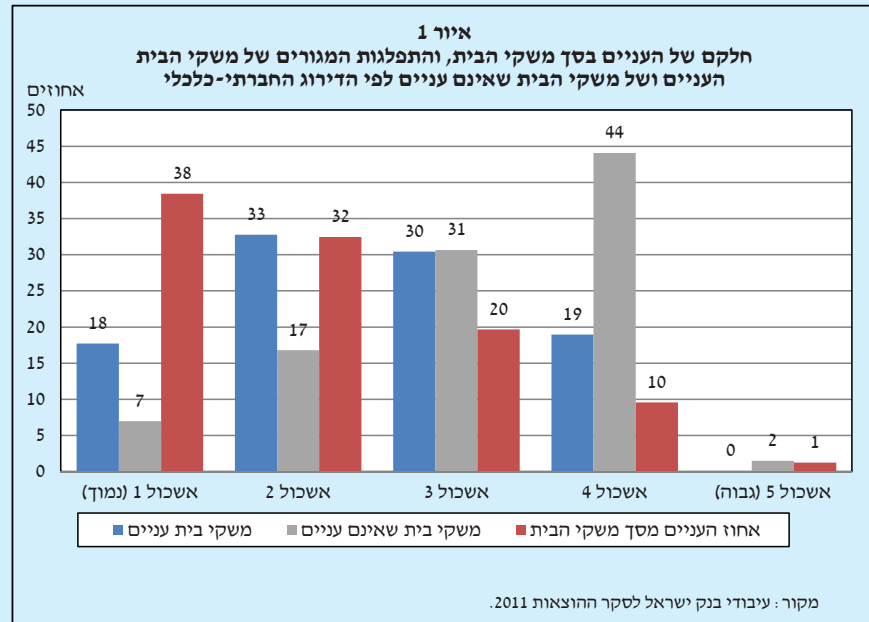
¹ הרחבה על סוגיה זו מופיעה למשל בסעיף 5 בדוח העוני לשנת 2013 או בתיבה ח'-3 בדוח בנק ישראל לשנת 2006.

² מדד גייני של אי-השוויון בצריכה נמוך ב-0.025 מהמדד לאי-השוויון בהכנסה הפנויה, ותחולת העוני על פי הצריכה קטנה ברבע מתחולת העוני על פי ההכנסה הפנויה.

³ זהו סקר שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה החלה לערוך השנה.

של יהודים עניים. מבחינת שיעור הבעלות על דירות, הפערים בין משקי הבית העניים למשקי הבית שאינם עניים הצטמצמו מעט בהשוואה לשנת 1997.

משקי הבית העניים מתרכזים ביישובים המשתייכים לאשכולות הנמוכים בדירוג החברתי-כלכלי (איור 1). בולט במיוחד מצבם הגרוע של הערבים העניים: כמעט 50% מהם גרים ביישוב מהאשכול החברתי-כלכלי הנמוך ביותר. עם זאת, כ-20% ממשקי הבית העניים גרים באשכול

הרביעי. ממצא זה עקבי עם העובדה שההוצאה על דיור (כולל זקיפת הוצאה) בקרב משקי בית עניים עומדת בממוצע על כשני שלישים מההוצאה של משקי בית שאינם עניים, וההוצאה לנפש עומדת על כמחצית. פירוש הדבר שהפערים בצריכה, ובפרט בשירותי דיור, נמוכים מהפערים בהכנסה הפנויה.

אשר למוצרים בני קיימא אחרים, ל-70% ממשקי הבית העניים אין מכונית, לעומת 28% בקרב משקי הבית שאינם עניים. מוצרים נוספים שלגביהם נמצא הבדל משמעותי בשיעור הבעלות כוללים מחשב אישי, מזגן, חיבור לאינטרנט, מדיח כלים ושתי טלוויזיות או יותר. הפערים בבעלות על מחשב אישי מטרידים במיוחד בשל השלכתם הפוטנציאלית על השכלת הילדים ועל הגישה למידע⁴. מבחינה זו לא נמצא הבדל משמעותי בין הערבים העניים לחרדים. מוצרים בסיסיים – כמו טלוויזיה אחת, מקרר ומכונית כביסה – יש למרבית משקי הבית, בין שהם עניים ובין שאינם עניים. בהשוואה לשנת 1997 לא חל שינוי בפערים בשיעורי הבעלות על המוצרים הנידונים, למעט מזגן: במקרה זה נרשמה עלייה חדה בשיעור הבעלות של העניים. הן משקי הבית העניים והן משקי הבית שאינם עניים שיפרו אפוא את מצבם בהתאם לשיפור ברמת החיים הכלכלית (הגידול בתוצר לנפש).

⁴ מבחינת שיעור הבעלות על מחשב לא נמצא בקרב העניים הבדל בין משקי בית עם ילדים למשקי בית ללא ילדים.

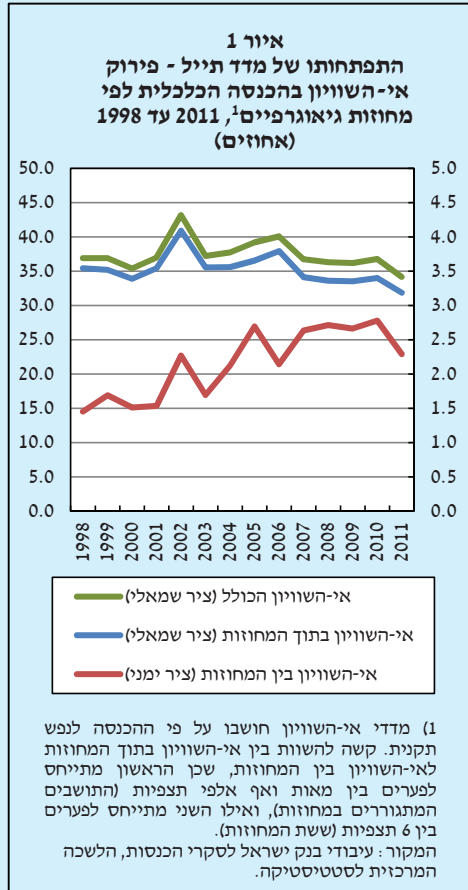
לוח 1
שיעור הבעלות על מוצרים בני קיימא

המוצר	1997		2011	
	משקי בית שאינם עניים	משקי בית עניים	משקי בית שאינם עניים	משקי בית עניים
דירה	73	58	70	63
מספר החדרים בדירה	3.6	3.0	3.9	3.3
מספר החדרים לנפש	1.1	0.8	1.2	0.8
מכונית (ללא)	39	84	28	70
שתי מכוניות או יותר	12	0	24	3
מקרר	100	99	100	100
טלפון אחד או יותר	48	17	85	65
מזגן	87	17	87	58
מדיח כלים	48	12	42	12
מייבש כביסה	27	11	42	23
שתי טלוויזיות או יותר			62	26
שני טלפונים ניידים או יותר			75	53
טלוויזיה בכבלים ובלוויין	68	41	70	30
מזה : ללא חרדים				33
מחשב אישי	39	11	84	55
חיבור לאינטרנט	5	1	78	39
מזה : ללא חרדים				41

המקור : עיבודי בנק ישראל לסקר הוצאות, 1997 ו-2011.

תיבה ח'-2: תמורות באי-השוויון בין המחוזות בישראל ובתוכם

בעשור האחרון, כתוצאה מתהליכי אגלומרציה, גדל בהתמדה ריכוז האוכלוסייה במחוז המרכז, בשעה שבכל יתר המחוזות בארץ נרשם מאזן הגירה שלילי¹. תהליך זה היה מלווה בריכוז משרות איכותיות יותר במרכז (ראו פרק ה') והוביל לעליית מחירי הדיור שם. בתיבה זו נבחן האם כתוצאה מתהליכים אלו גדלו הפערים הכלכליים בין המרכז לפריפריה והאם נוצר ריבוד חברתי-כלכלי.

תיבה זו משיבה לשאלות אלו על ידי בחינת התפתחות אי-השוויון בהכנסות בעזרת מדד תייל. זהו כלי מקובל לניתוחים מסוג זה, והוא מאפשר לחלק את האוכלוסייה לקבוצות ולפרק את אי-השוויון הכולל למרכיב של אי-שוויון בין הקבוצות ולמרכיב של אי-שוויון בתוכן². שימוש במדד תייל בנוגע למחוזות מאפשר להציג שני מדדים: הראשון מתייחס לפערים שבין המחוזות ומחושב על סמך ההכנסה הממוצעת בכל מחוז, ואילו השני מתייחס לפערים שבתוך המחוזות ומחושב על סמך הממוצע המשוקלל של רמת אי-השוויון בכל אחד מהם. סכום שני המדדים הללו מבטא את אי-השוויון הכולל באוכלוסייה.

איור 1 מתייחס להכנסה הכלכלית (הכנסה מעבודה שכירה או עצמאית, מעסק, מפנסיות ומהון, לפני ניכוי מס ותשלומי העברה של הממשלה), והוא מתאר כיצד מדד תייל לאי-שוויון בהכנסה זו התפתח בין 1998 ל-2011. מן האיור ניתן ללמוד כי אי-השוויון הכולל באוכלוסייה (הקו הירוק) ירד בשנים האחרונות. פירוק של אי-השוויון הכולל לפי מחוזות גיאוגרפיים מעלה כי במהלך התקופה התרחב אי-השוויון בין המחוזות ואילו אי-השוויון בתוכם הצטמצם³. שתי תוצאות אלה עשויות להצביע על התרחבות הפערים בין המרכז לפריפריה. לתהליכי האגלומרציה הכלכלית נוסף, החל ב-2003, צמצום בהיקף ההטבות במס שיישובים רבים בפריפריה נהנו מהן, צמצום שנכלל בתוכנית להבראת הכלכלה. ליישובי הצפון ההטבות צומצמו ולמאות יישובים בנגב הן בוטלו⁴, וייתכן כי הדבר שוחק את יכולתה של הפריפריה לשמר בתוכה אוכלוסיות חזקות ולמשוך אותן אליה ממרכז הארץ. אי-השוויון בהכנסה הכלכלית בין המחוזות עלה עד 2010, ולאחר תקופה ארוכה של עלייה הוא ירד ב-2011;

¹ כלומר מספר האנשים שעזבו את המחוזות עלה על מספר האנשים שעברו להתגורר בהם. הרחבה מופיעה בלוח 2.15, **השנתון הסטטיסטי לישראל, 2013**.

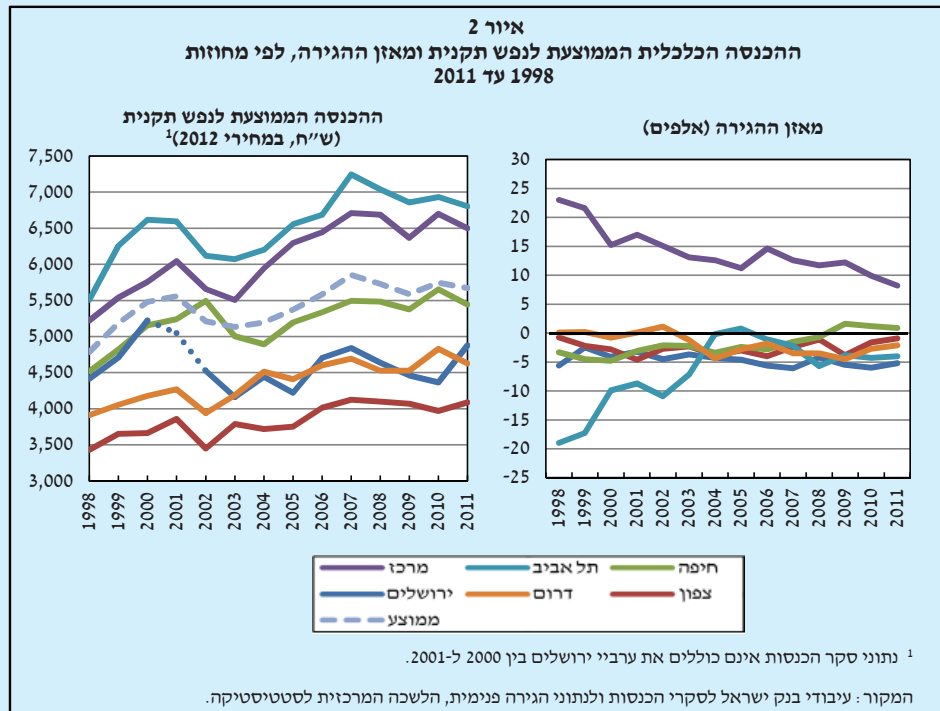
² Milanovic, 2005; Theil, 1989; Akita, 2000; Braun, 1988.

³ סקרי ההכנסות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מבחינים בין שבעה מחוזות: ירושלים, הצפון, חיפה, המרכז, תל אביב, הדרום והעוטף ושומורון. הנתונים על אזור יהודה ושומרון סובלים מהיעדר או ממיעוט תצפיות בחלק מהשנים, ולכן האזור הושמט מהחישובים. סקרי ההכנסות כוללים את משתנה החלוקה למחוזות החל משנת 2004. עד אז סווגו התצפיות לפי מחוזות באמצעות התאמה בין סמל היישוב למחוז שהוא שייך לו. לכ-15% מהמדגם לא היה בשנים אלה סמל יישוב. עקב השינויים שחלו ב-2012 בסקרי ההוצאות וההכנסות, לא ניתן לעמוד על ההתפתחויות שהתרחשו אחרי שנת 2011.

⁴ בשנת 2005 נוספו כמה יישובים בדרום ובצפון לרשימת היישובים הזכאים להטבות במס. בשנת 2012 נוספה הקלה לתושבי העיר אילת, במסגרת חוק אזור סחר חופשי. בשנת 2009 החליטה הממשלה על מתווה להפחתה הדרגתית של הזיכוי ממס הניתן ליישובים, והוא מתייחס לשנים 2012–2016. הרחבה מופיעה בסעיף 11 של פקודת מס ההכנסה.

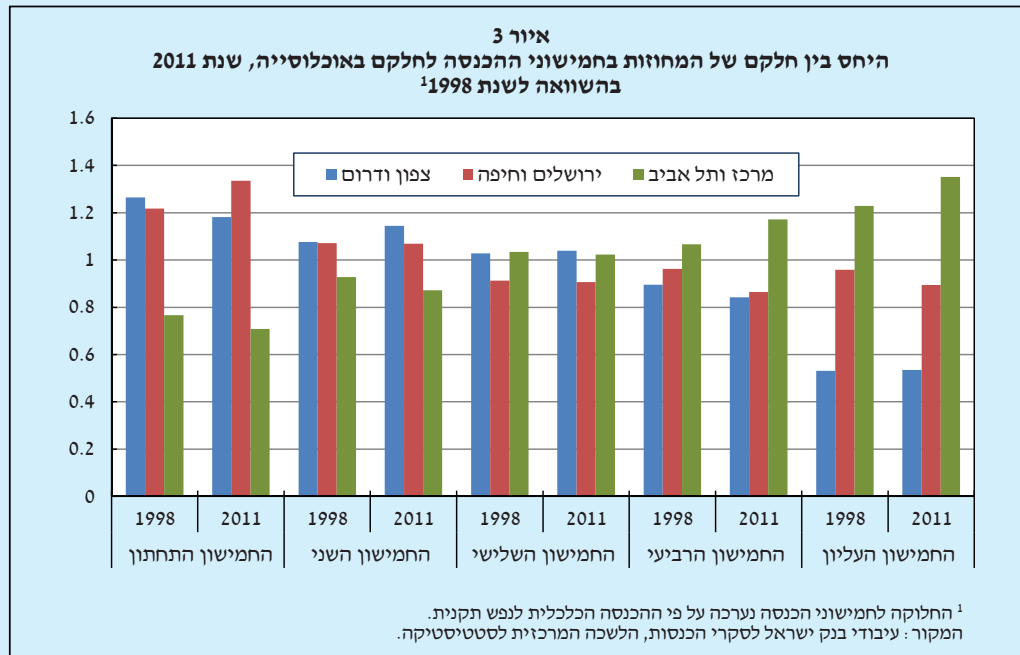
עדיין מוקדם להעריך אם יש שינוי במגמה או שמדובר בסטייה זמנית⁵. אי-השוויון בתוך המחוזות היה יציב בתחילה ומ-2006 החל לרדת בהדרגה.

איור 2 מציג את ההגירה הפנימית בין המחוזות ואת התרחבות הפערים ביניהם בהכנסה הכלכלית הממוצעת לנפש תקנית (במחירים קבועים). במחוזות המרכז ותל אביב ההכנסה עלתה בכ-5–6 נקודות אחוז יותר מהממוצע, במחוז חיפה – ב-2 נקודות אחוז, ובמחוז הצפון – ב-0.6 נקודות אחוז. במחוז הדרום גדלה ההכנסה בשיעור דומה לממוצע, ובמחוז ירושלים – ב-8 נקודות אחוז פחות מהממוצע. במונחי ההכנסה הממוצעת, מחוזות תל אביב והמרכז המשיכו להוביל במשך התקופה – ההכנסה הממוצעת בהם הייתה גבוהה משמעותית מההכנסה הממוצעת בכל יתר המחוזות – ומחוז הצפון נותר בתחתית הסולם.

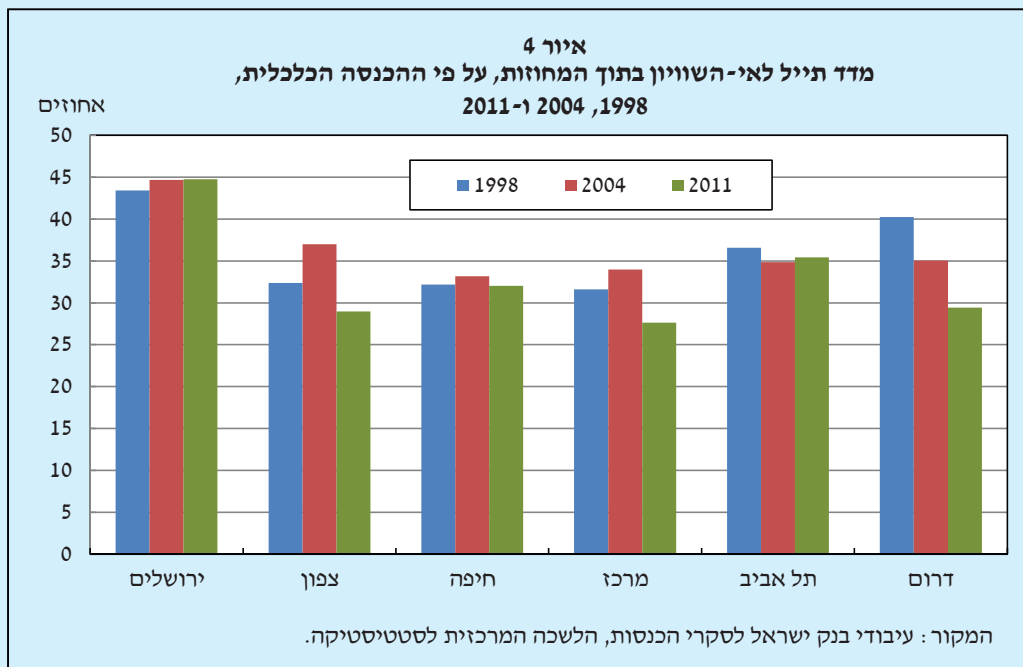

איור 3 מתאר את היחס שהתקיים ב-2011 בין חלקם של המחוזות בחמישוני ההכנסה לבין חלקם באוכלוסייה, והוא משווה זאת לנתון המקביל ב-1998. לצורך ההשוואה חולקו המחוזות לזוגות לפי מידת הפריפריאליות: מחוזות תל אביב והמרכז אוחדו, וכך גם מחוזות חיפה וירושלים ומחוזות הצפון והדרום. מן האיור עולה כי הפערים בין המרכז לפריפריה התרחבו במהלך התקופה: במחוזות תל אביב והמרכז ירד היחס בשלושת החמישוניים התחתונים ועלה בשני החמישוניים העליונים, במחוזות ירושלים וחיפה הוא עלה בחמישון הראשון וירד בחמישוניים הרביעי והחמישי, ובמחוזות הצפון והדרום הוא ירד בחמישון הראשון ועלה בשני. ברקע השינויים הללו עומדים הן ההגירה השלילית שאפיינה במהלך התקופה את כל המחוזות פרט למחוז המרכז, והן הגידול בהכנסות, שהיה כאמור גבוה יותר במחוזות תל אביב והמרכז (איור 2).

⁵ לשם המחשה של סדרי הגודל במדד תייל: Akita (2000) מוצא כי בין 1990 ל-1994 עלה אי-השוויון בין המחוזות בסיך בצורה חדה ובשיעור של כ-3 נקודות אחוז (0.029 במספרים מוחלטים). Milanovic (2005) בוחן את התפתחות מדד תייל לאי-השוויון בין מחוזות במספר מדינות מרכזיות בעולם, ומצביע על כך שבין 1990 ל-2000 חלה בהודו ובסין עלייה – ובברזיל ירידה – של 3–5 נקודות אחוז. אי-השוויון בין המחוזות בישראל גדל בין 1998 ל-2010 ב-1.3 נקודות אחוז.

איור 4 מראה כי בין 1998 ל-2011 ירד אי-השוויון בהכנסה הכלכלית ברוב המחוזות. מחוז ירושלים מתאפיין לכל אורך התקופה באי-השוויון הגבוה ביותר, משום שבקרב הערבים והחרדים יש רמות נמוכות של השכלה ושיעורי תעסוקה. במחוז המרכז, שהתאפיין בשנים האחרונות ברמת אי-שוויון נמוכה ביחס ליתר המחוזות, ירד אי-השוויון במקביל להגירה החיובית אליו. מאחר שהמחוז הגדיל את חלקו בשני החמישוניים העליונים של התפלגות ההכנסות, ייתכן כי התמורות באי-השוויון מבטאות הגירה של אוכלוסיות חזקות אליו. ממצאים אלו עקביים עם תהליך של ריבוד באוכלוסייה על פי מחוז המגורים.

רשימת מקורות

קמחי, אייל ומיכל שפיר-תדהר, "אי-שוויון בהכנסות בין ובתוך קבוצות אוכלוסייה בישראל: 1997—2010", מרכז טאוב (ספטמבר 2012).

Akita, T. (2000). *Decomposing regional income inequality using two-stage nested Theil decomposition method*. International University of Japan.

Braun, D. (1988). "Multiple measurements of US income inequality". *The Review of Economics and Statistics*, 398-405.

Haughton, J., & Khandker, S. R. (2009). *Handbook on poverty and inequality*. World Bank.

Milanovic, B. (2005). "Half a World: Regional inequality in five great federations". *Journal of the Asia Pacific Economy*, 10(4), 408-445.

Theil, H., & Sorooshian, C. (1979). "Components of the change in regional inequality". *Economics Letters*, 4(2), 191-193.

Theil, H. (1989). "The development of international inequality 1960–1985". *Journal of Econometrics*, 42(1), 145-155.